

คำนำ

การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานครโดยไร้การควบคุม ทำให้พื้นที่เมืองขยายตัวออกสู่พื้นที่สีเขียวเกษตรกรรมรอบนอกอย่างไร้ทิศทางและไม่สามารถยับยั้งได้ พื้นที่สีเขียวชานเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรถูกทำลายไปอันเป็นผลจากการขยายตัวในแนวราบ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ปกติในเมืองใหญ่ ในปัจจุบันนักวิชาการในประเทศต่างๆ มีความเห็นพ้องต้องกันว่า พื้นที่เกษตรกรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการรักษาสมดุลทางนิเวศวิทยาของเมือง และในอนาคตพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ใกล้เมืองจะยิ่งทวีความสำคัญขึ้น เนื่องจากต้นทุนของการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นจะไม่สามารถทดแทนความสูญเสียของพื้นที่เกษตรกรรมที่มีคุณภาพดีได้อีกต่อไป นอกจากนี้ การขยายตัวของพื้นที่เมืองเกินขนาดยังก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึงและต้นทุนสูงส่งผลกระทบต่อมาตรฐานและคุณภาพชีวิตของประชาชน และเกิดปัญหาอื่นๆ โดยเฉพาะด้านสภาวะแวดล้อม

รัฐบาลไทยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงมีความพยายามนำวิธีการผังเมืองมาใช้เป็นกลไกในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวให้คงสภาพอยู่ ในขณะที่มีการจัดทำและปรับปรุงผังเมืองรวมหลายครั้ง แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมการบุกรุกของพื้นที่เมืองเข้าไปในพื้นที่สีเขียวเกษตรกรรมชานเมืองยังคงดำเนินต่อไป จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของการกำหนดพื้นที่สีเขียวตามผังเมืองรวมฉบับต่างๆ ในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุที่ทำให้ผังเมืองรวมซึ่งควรจะเป็นแม่แบบในการชี้ว่าการใช้ที่ดินไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

เนื่องจากในระหว่างที่ดำเนินการวิจัยไปได้ระยะหนึ่ง ผู้วิจัยได้ไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอก ทำให้การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวความคิดและการดำเนินการด้านผังเมืองหลายอย่าง อาทิเช่น การประกาศใช้ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยให้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับงานด้านการผังเมืองด้วย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีผลทำให้ผู้วิจัยต้องปรับปรุงเนื้อหา และวิธีการศึกษานานใหญ่ แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาและงบประมาณของการดำเนินการวิจัย ทำให้การดำเนินการวิจัยค่อนข้างมีอุปสรรคพอสมควร ดังนั้น หากผลการวิจัยในครั้งนี้มีข้อขาดตกบกพร่องประการใด ผู้วิจัยน้อมรับคำแนะนำติชม และหวังว่าผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะมีส่วนช่วยบ้างในการพัฒนาระบบการบริหารงานด้านการผังเมืองของประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โสภารัตน์ จารุสมบัติ

พฤษภาคม 2542